

Mèxic, pendent de la transició militar

L'assassinat
de l'advocada
defensora dels drets
humans Digna Ochoa
per forces
presumptament
relacionades
amb l'exèrcit mexicà,
ha evidenciat que
l'anunciada transició
democràtica
de Vicente Fox
ha deixat intocable
el sector castrense
i una justícia civil
encara fortament
militaritzada.

“**A**questa vegada me'n vaig temporalment de Tlapa. Tinc por.” L'Abel, director del Centro de Derechos Humanos de La Montaña Tlachinollan, ens mira amb una serenitat humil com el paisatge d'aquest Mèxic més pobre i aspre de la serra guerrejadora, feu de l'exèrcit i el narcotràfic. Ha rebut una altra amenaça de mort. Des que el centre va començar el 1998 a investigar casos documentats de violacions, abusos i tortures en què estaven implicats membres de l'exèrcit, els professionals del centre han estat el blanc de persecucions; a més de les interferències telefòniques quotidianes que viuen tots els organismes relacionats amb la promoció dels drets humans, partits polítics i quasi tots els mitjans de comunicació.

L'Abel tem que l'amenaça es materialitzi en una mort anunciada i en un altre cas impune; com molts dels activistes assassinats durant la dècada dels noranta: Norma Corona, presidenta de la Comisión de Derechos Humanos de Sinaloa; Efraín Rodríguez García; Sergio Méndez Arceo, president del Centro de Derechos Humanos e Indígenas; Rubén Cabra Lerma, coordinador de la Federación Mexicana Pro Derechos Humanos de Sinaloa; Rómulo González Aguilar, assessor jurídic del Centro de Promoción y Defensa de los Derechos Humanos de Guerrero, entre d'altres.

Però l'assassinat aquest 19 d'octubre de Digna Ochoa, una advocada del Centro de Derechos Humanos Miguel Agustín Pro Juárez (centre PRODH) vinculada amb la defensa de militants de moviments socials i polítics, com els comandants zapatistes Germán i Elisa; els

ecologistes Teodoro Cabrera i Rodolfo Montiel, i de casos d'acusacions contra militars; l'han fet pensar que podria ser el pròxim: “A qui demanem protecció si és de l'exèrcit i de la Procuraduría General de Justicia (PGR) de qui sospitem que ens vigila i ens amenaça?”

Un símbol. “Digna va aconseguir que dos membres del 40è batalló d'infanteria reconeguessin davant d'institucions judicials que van torturar els ecologistes camperols Teodoro Cabrera i Rodolfo Montiel. Fora de la justícia militar, mai membres de l'exèrcit havien acudit a un tribunal de la justícia civil”, apunta l'Abel. A més d'aquest cas de tortura i un altre de falsificació de proves de membres de l'exèrcit, entre 1994 i 1999 el centre PRODH –del qual l'advocada va ser subdirectora jurídica– investigà vuit casos de violacions dels drets humans en els quals estaven implicats militars: d'aquest total, tots menys un segueixen impunes.

També la Comisión Nacional de Derechos Humanos (CNDH) ha denunciat

**L'assassinat
de Digna Ochoa
obre el debat
sobre la funció
de l'exèrcit
en la societat
mexicana**

aquestes pràctiques d'alguns membres de l'exèrcit. Entre 1993 i 1999 l'organisme esmentat va emetre vuit recomanacions a la Secretaria de la Defensa Nacional, en les quals es demanava que s'investiguessin alguns militars responsables de tortures. Cap d'aquests individus ha estat arrestat ni processat.

La relació directa entre la trajectòria professional de Digna i els casos de violacions de drets humans dins dels organismes castrenses es fa evident també si s'observa que dels set darrers casos que portà l'advocada, en sis va haver d'enfrontar-se amb el militar i procurador de justícia militar, Rafael Macedo de la Concha, actualment màxim titular de la institució de la justícia civil per delictes federals a la Procuraduría de Justicia de la República (PJR).

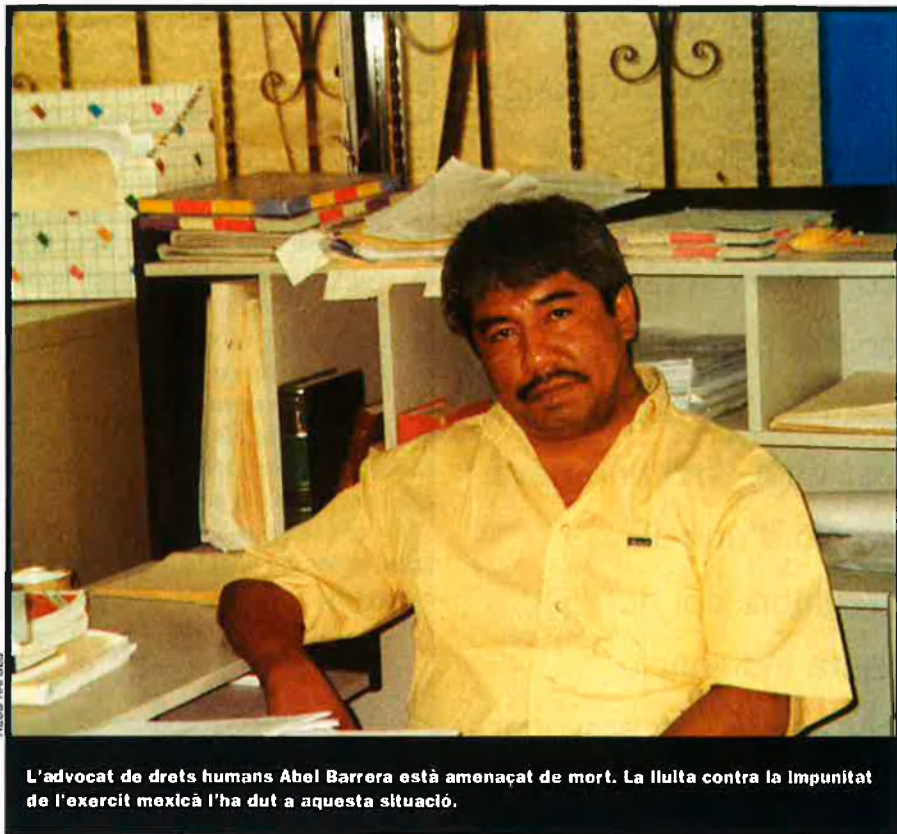
Per aquest motiu, des del seu assassinat en ple centre de Ciutat de Mèxic, tant organismes internacionals de drets humans, com la pròpia opinió pública mexicana, han centrat la mirada en l'exèrcit, i en els organismes de justícia civil. "Jo crec que Fox no ha tocat el fons del sistema polític. Més aviat crec que pactà amb aquesta institució, per evitar una crisi d'estabilitat política. Per exemple, que posés un militar, Macedo de la Concha, com a titular del màxim organisme de la justícia civil, és un senyal de reforçament de l'estament castrense", apunta Abel.

Crònica d'una mort anunciada.

L'assassinat de Digna Ochoa ha estat una d'aquelles morts tan anunciades en la ficció i en la realitat llatinoamericana. "Ella sempre assenyalava membres de l'exèrcit mexicà", apunta un germà seu, Jesús Ochoa, referint-se els presumptes responsables de les múltiples intimidacions, amenaces de mort i segrestos que va rebre l'advocada.

La suma de totes aquestes estratègies d'intimidació provocà que finalment l'activista decidís exiliar-se a Washington on rebé una beca de la Fundació McArthur per fer un estudi sobre la democratització dins de l'exèrcit mexicà.

El març passat l'advocada va tornar al país per afrontar la defensa dels estudiants de la Universidad Nacional Autónoma de Mèxic (UNAM) Héctor i Ale-

L'advocat de drets humans Abel Barrera està amenaçat de mort. La lluita contra la impunitat de l'exèrcit mexicà l'ha dut a aquesta situació.

jandro Cerezo, presumptes responsables dels atemptats a dues sucursals bancàries i acusats de pertànyer a la guerrilla de l'Ejército Popular Revolucionario (EPR). Però al novembre, després d'un viatge a la serra de Guerrero per fer-se càrrec de la futura defensa d'uns camperols ecologistes intimidats per militars, va ser trobat el seu cadàver al despatx on treballava de la Colònia Roma, a la capital mexicana. Una altra casualitat?

La mort de Digna ha valgut a l'Abel més d'una reflexió. Aquesta vegada ha decidit marxar una temporada de Tlapa. Uns familiars seus li han fet arribar que estan buscant mercenaris per matar-lo. A Guerrero, una mort no costa res.

"En aquesta ocasió no sé el motiu de l'amenaça, potser perquè al centre seguim amb els casos de l'exèrcit, però no podem quedar-nos callats. Amb la justificació de combatre el narcotràfic, els militars segueixen cometent molts abusos a les comunitats rurals d'aquí. Per exemple, acabem de rebre un testimoni presencial d'unes violacions comeses per soldats fa només quatre mesos. Les dones i els seus marits ho han denunciat, però el problema més gran és que molts

camperols sobreviuen cultivant droga. I aquest sembla el cas: els dos militars van trobar un camp plantat de rosella; obliguen els esposos a segar el cultiu perquè no el converteixin en goma, i mentrestant, s'enduen les dones i les violen. A vegades els demanen els pocs animals que tenen a canvi del silenci".

La utopia de Pancho Villa. "Quan s'estableixi la nova República, no hi haurà més exèrcits a Mèxic; aquests són els principals aliments de la tirania." Aquestes paraules de Pancho Villa recollides pel periodista John Reed en la seva famosa crònica de la revolució mexicana evidencien un dels grans fracassos de la institucionalització de la revolució i de 70 anys de govern del Partit Revolucionari Institucional (PRI).

Amb l'assassinat de Digna Ochoa, ha aflorat un problema latent: què s'ha de fer amb l'exèrcit i una justícia encara fortament militaritzada, en un context de transició foxista, que sembla, de moment, més de màrqueting que real.

*Neus Ràfols
Agustín Pérez*